

aller Gegenständlichkeit *ausspricht und ausmacht*.

So ist die Persönlichkeit als Idee der Persönlichkeit in ihrer Reinheit explicirt »die sich selbst denkende Idee«, die »die absolute und alle Wahrheit«, »die im konkreten Inhalte als in ihrer Wirklichkeit bewährte Allgemeinheit«¹ ist. In ihr ist das höchste Selbstbewusstseyn des Geistes in seiner Bestimmtheit ausgesprochen und zugleich aller Unterschied des Bewusstseyns und Selbstbewusstseyns aufgehoben: denn sie ist absolutes Selbstbewusstseyn, sich denkend, und doch absolut bestimmtes Wissen. -- »Der Kampf des endlichen Selbstbewusstseyns mit dem absoluten Selbstbewusstseyn, das jenem ausser ihm erschien, hört auf. Das endliche Selbstbewusstseyn hat aufgehört, endliches zu seyn; und dadurch andererseits das absolute Selbstbewusstseyn die Wirklichkeit erhalten, der es vorher entbehrte. Es ist die ganze bisherige Weltgeschichte überhaupt und die Geschichte der Philosophie insbesondere, welche nur diesen Kampf darstellt, und da an ihrem Ziele zu seyn scheint, wo dies absolute Selbstbewusstseyn, dessen Vorstellung sie hat, aufgehört hat, ein Fremdes zu seyn, wo also der Geist als Geist wirklich ist. *Dem er ist dies nur, indem er sich selbst als absoluten Geist weiss*«².

20

16 MED ANLEDNING AF ÅTALET MOT SKRIF- TEN: »STRAUSS OCH EVANGELIERNA.»

Freja n:o 72, 73, 74 och 75 14., 17., 21. och 24. IX 1841

I. ART. DEN RELIGIÖSA TOLERANSEN.

Om man ej i den förföljelse, som nu pågår mot utgifvaren af *Straussiska Boken*, kan finna prof på en tidsenlig upplysning och religiös tolerans, så måste det intresse, denna fråga på alla håll synes hafva väckt, dock anses för ett godt tidens tecken. Med något skäl kan således hvarje sanningens och den fria forskningens vän hoppas, att från denna ringa början äfven i Sverige en större värma för öfvertygelsens helgd, ett större begär att se vetandets högsta frågor utredda skall datera sig.

Icke längesedan (N:o 31 d. å.), yttrade vi i detta blad, det våra teologers uraktlåtenhet att taga någon notis om nutidens sträfvanden inom den protestantiska kyrkan, och deras, vare sig af ortodox förnämdhet eller liknöjdhet, härstammande tystnad, i afseende å desamma, förr eller sednare skulle föra till en diskussion hos den för vettenskapen främmande mängden, hvars ledning då fölle ur den egentliga vettenskapsmannens hand i publicistens – och snart nog synes denna förutsägelse vilja besanna sig. I medvetenheten af sin djupa lärdom blickar nu säkert den högvise Professorn ned på dessa dagbladskrior öfver »Strauss och Evangelierna.« Han läser dem ej – eller om han det gör, ler han medlidsamt öfver den obekantskap med ämnet och den osäkerhet de alltför tydligt röja. Och likväl – hvad vill nu Hr Professorn göra? De läsas af tusende och väcka i tusende hufvuden djerfva, fria tankar, dem Hr Professorn ännu i tidens lopp får vackert lof att adoptera, för att ordna dem i sina kompendier. Eller tro väl Hrr Erkebiskopen, Consistorii- och Fakultets-ledamöter, att den enkla sats, som ligger till grund likaså väl för den Straussiska för okristlig utropade åsigten, som för pietismens föregifna nådetro, icke skall anslå

50

¹ Hegel, Encyklopädie.

² Hegel, Gesch. d. Phil. W. XV, S. 690.

hvarje sinne och med eller mot dessa Zions väktares vilja göra sig gällande? Denna enkla sats, densamma som utgjorde Reformationens huvudlära, lyder: att människan i sitt förhållande till gudomen af intet annat bunden är, än af sin öfvertygelse. Man vill kanske förbättra och rätta *Guds ord* och sin öfvertygelse? Men detta är ett idem per idem. Ty ordet är icke trycksvärtan eller pappersluntan, utan det lefvande ordet, sådant det finnes, lefver och verkar i ett menligt vetande.

I rätten tid, vi hoppas det, erinna vi oss att vi skriva under den rättroende, andliga herdes ögon, som ordnat åtalet mot ifrågavarande bok och vi måste derföre söka att vara tydliga. Det heter: »Gud är en ande.» Detta *ord* anammar nu människan ej genom att blott gapa på de svarta bokstafstecknen, utan hon har en af uppfostran och bildning beroende föreställning om hvad ande är, och denna föreställning, icke dess döda tecken, lägger hon till grund för sitt begrepp om Gud. Hennes egen andliga del, det i hennes kropp lefvande, osynliga, tänkande och viljande väsendet är det henne närmast liggande exemplet på hvad anden är, och till den föreställning, hon genom omedelbar erfarenhet har om sitt tänkande Jag, lämpar hon det begrepp om anden, henne genom andra blifvit bibringadt. Icke ovanligt är det derföre, att den mindre bildade ej kan föreställa sig anden annorlunda, än i en menlig kropp – och äfven gudomen har för honom denna yttre form, i hvilken han dagligen skådar den tänkande andens från honom oskiljaktiga omklädnad. Vill han befria sin föreställning från denna materialism, så stadnar han lätt vid en i hans tanke förfinad och anser den från kroppen skiljda anden för ett osynligt väsende, ett spöke, som likväl efter behag kan göra sig synligt, kan gå, stå, flyga och sätta sig i beröring med de sinnliga tingen, utan att dock äga kött eller blod. Litet eller intet känner den af mängdens sätt att se och tänka sig saker, som ville neka, att icke en sådan föreställning om Guds person hos densamma är ganska vanlig. I denna skepnad framstår äfven det högsta väsendet i gamla testamentets skrifter. Ifrån dessa föreställningar till *begreppet* om Gud såsom ande är ett stort steg, hvilket endast det ringare antalet af kristendomens bekännare mäktar taga. Men ju svårare steget är, desto flera äro möjligheterna att här stiga miste. Först på denna punkt öppnar sig tankens vida rike och föreställningen blir en definition, ett omdöme, ett bestämdt ord. Vettenskapsmannen hänvises här till seklers forskningar och bemödanden, till de otaliga undersökningar och filosofhemer, i hvilka hvarje tidsålder nedlagt sin visdom, och öfvar, utrustad med detta förråd af lärare, sin egen skarpsinnighet på begrundandet af andens natur, bestämmandet af dess begrepp. Den som för sin bildning endast äger frukterna af den förres arbete, åtnöjer sig med det begrepp hans tid, hans nation, hans närmaste om saken äga, eller om omständigheterna manat honom till sjelfständighet, utbildar han detta begrepp i öfverensstämmelse med de åsigter af lifvet och tingen, han i öfrigt hyser. Så visar sig, om man rådfrågar verkligheten och icke enfaldigt menar, att den enhet i öfvertygelse kyrkan *fordrar* också i sjelfva verket *finnes*, denna öfvertygelse bestå i oändligt nyanserade bilder, föreställningar och begrepp, hvilka endast för en kort tid och hos ett inskränkt antal individer, kunna bringas till öfverensstämmelse.

Är det nu emot denna splittring i åsigter och föreställningssätt, som kyrkan vill strida, för att förena dem kring den formel hon genom sina ledares och tjenares mun uttalar, så är hennes bemödande uppenbarligen likaså oförnuftigt som det säkert saknar och saknat all framgång. Historien visar också derföre, att den kristna kyrkan mer och mer

förallmänligat de dogmer, som skolat utgöra uttrycket för öfvertygel-
sens enhet inom densamma, för att sålunda lemna denna ett desto
friare spelrum inom de gränser dessa allmänna bestämningar utstaka.
Den stora frågan inom den protestantiska kyrkan är nu den, om dess
antagna dogmer, dess symboliska böcker, verkligen lemna öfvertygel-
sen den frihet, som tidens framskridna bildning kräfver, eller med
andra ord: om ej den tid redan är förgången, hvars sammanstående
öfvertygelse dessa dogmer skulle uttrycka. Frågan besvaras lättast af
denna kyrkas historia, som lärer att ifrån första stunden af nämnda
10 symboliska böckers antagande en ny protestantism uppstod inom
sjelfva protestantismen, i form dels af vettenskapligt system, dels af
sektarism, hvilket förhållande, sedan inom samma kyrka utan afbrott
fortfarit att vara det normala.

Frågom utan fördom det närvarande förhållandet inom Lutherska
kyrkan i Sverige. Har det ej blifvit en allmän åsigt hos de bildade sjelfve
att anse den bildade stå utom den rättroende församlingen eller, som
det heter, för ingen sann kristen? Menar väl nånsin en ortodox pastor
med sanna kristna församlingens patronus, eller länsmanen, eller
20 boställsinnehafvarena. Ja en bildad prest skäms nästan att direkt till
dem yttra något anspråk derpå, att de måtte vara sanna kristna, i den
mening detta ord äger enligt lutherska församlingens symbola? Mellan
en sådan prest och hans bildade åhörare råder det tysta aftal, att ett
sedligt och kristligt uppförande för dem ömsesidigt är kristendom nog.
Ja när oroar väl en pastor en sådan åhörare, äfven om han i det yttre
helt och hållet skiljt sig från församlingen, hvarken besöker kyrkan
eller anammar sakramentet? Huru många prester vill väl i sin tur
pietisten, för så vidt denne erkänner de symboliska böckerna, erkänna
för sanna kristna? Och äfven bland den mindre bildade allmogen –
30 huru stor del af den ej sina egna tankar om brödet och vinet i
nattvarden, om de djeslar och det helfvete, med hvilka presten skräm-
mer honom, o. s. v.? Ja hvar och en, som med allmogen varit i närmare
beröring, skall erkänna, att icke få äfven i andra viktigare punkter våga
hysa en egen mening. Hvarföre vill man nu förneka detta förhållande
och blunda derföre? Kan den osanning, den förställning, hvartill det
yttre tvånget i dessa hänseenden förer, bringa god frukt? Eller är det
kristlig kärlek att vara liknöjd för den ena delens förderf, emedan man
menar sig med tron på några formler rädda den andra? Och om man
nödgas erkänna, att kristendom finnes äfven utom Lutherska kyrkan,
40 hvilken råhet då att inom densamma stämpla en olika öfvertygelse som
icke-kristendom?

Att ofvan uppräknade missförhållanden, hvilkas antal kunde med en
mängd likartade förökas, hafva sin grund i de kyrkliga institutionernas
omotsvarighet mot tidens bildningsgrad, är icke svårt att finna. Att de
härtills ansetts, såsom skulle de icke funnits, i det att kyrkan icke
beifrat de afvikelser från dess läror de innefatta, har väl varit en nödig
klokhets, en koncession åt sunda förnuftet. Men att kyrkans hufvudmän
icke tänkt uppå att bringa dess institutioner i öfverensstämmelse med
det faktiska förhållandet, den herrskande andan inom densamma,
50 detta har å andra sidan föranledt en *likgiltighet* mot kyrkan och dess
läror, som i många afscenden sträckt sig till kristna religionen öfver-
hufvud, äfvensom derigenom å andra sidan ett sanningslöst väsende
uppstått hos kyrkans medlemmar, ett yttre ceremoniväsende, som med
deras öfvertygelse intet haft att skaffa. Kyrkogång, dop, nattvard,
vigsel, allt har för den större delen af individer blifvit en yttre sedvänja,
en sak, som man gör med, emedan det nu en gång så skall vara och

borgerliga förhållanden deraf äro afhängiga, men hvari man dels mot öfvertygelse dels tanklöst deltager.

Lagen stadgar straff för försummad kyrkogång, för afhållande ifrån nattvardens begående – äro icke dessa stadganden en död bokstaf? Presten åligger att varna, att exkommunicera de derutinnan försumliga – det sednare sker aldrig, det förra kan endast komma i fråga om den försumlige icke är ståndsperson! Hvilken fadder gör minsta affär af dopet (om ej för paryren och fadderskyssen); och hvad har vigseln för de flesta för betydelse i jämförelse med dansen och kalaset? Hvarje prest, ja hvarje embetsman *besvärjer* symboliska böckerna – af de förra känna få, af de sednare snart sagt ingen deras innehåll! Kan ett uslare förhållande, en mera till barbari gränsande liknöjdhet tänkas?

Då sålunda såväl kyrkans utmärkande läror som dess yttre stadganden blifvit ett tomt ord, så torde allt tiden vara inne att genom tidsenliga förändringar af de förra ej mindre än af de sednare bringa kyrkan i någon aktning samt dess medlemmar enskilt ur det hycklande och sanningslösa läge hvari de befinna sig. Vi tage, såsom synes, härvid för afgjort, att ingen finnes förstockad eller enfaldig nog att tro, det de genom skärpta lagstadganden eller ett strängare beifrande kunna återvinna något af sitt förlorade anseende. Ty bokstafven är svag att strida mot andan och svaghetens försök att göra sig gällande göra den endast ännu märkbarare. Vi hafva icke blott för att undgå en lyssnande angifvares öga och öra ofvan talat om tidsenliga förändringar eller förbättringar i kyrkans stadganden, utan det är äfven vår fulla öfvertygelse att, det i kristna samhällets närvarande skick den garanti för staten ännu är nödig, att hvarje dess medlem måtte tillhöra en bestämd kyrka. Och en kyrka förutsätter såväl en läronorm, som en bestämd kyrkoordning. Men såväl den förra som den sednare bör vara så visligen affattad, att kyrkans medlemmar med anda och själ kunna bekänna sig till densamma. I de länder (England och Amerika förnämligast), der detta är förhållandet, hafva såsom bekant en mängd kyrkor blifvit nödvändiga. Det synes derföre som vore *en* statskyrka en inrättning, hvilken icke mera kan stå tillsamman med vår tids anspråk på samvetsfrihet, om ej denna kyrka skall blifva en institution utan all betydelse, d. ä. utan lif i dess medlemmars lära och leverne. Hvilka reformer för den Lutherska kyrkan kunde anses nödvändiga, hör icke hit att bestämma, äfvensom saken är af alltför stor vikt för att blott flygtigt beröras i en dagbladsartikel. Vi erinre endast om kända fakta, då vi tillägga, att t. ex. tusendetals kristna tvingas att lefva och uppehålla sig i länder, der för dem ingen kyrka finnes; att i Preussen den Lutherska och Reformerta kyrkan äro förenade; att i Frankrike vigseln är hemställd åt parternas behag och ett blott borgerligt giftermål giltigt den förutan; att i Würtemberg icke ens en Luthersk prest besvärjer symboliska böckerna, utan endast lofvar »att tolka Guds ord såsom han det inför Gud och sitt samvete försvara kan» o. s. v. – allt omständigheter, som visa, att kristna religionen icke är bunden af den ena eller den andra tillfälliga formen.

För att nu komma till den fråga, vi genom det föregående velat inleda, nemligen den: hvad religiös tolerans i ett kristet samhälle har att betyda, anse vi ur det föregående följande slutsatser kunna dragas: att hvarje kristen kyrka i ett samhälle icke blott ceremonielt bör tålas, utan äfven hvarje en sådan kyrkas medlem njuta lika statsborgerliga rättigheter; att inom hvarje kyrka läronormen bör lemna dess medlemmar den största möjliga frihet för deras öfvertygelse; att ingen individ, så vidt han icke rent af förnekar kristna religionen, bör beröfvas sina

10

20

30

40

50

statsborgerliga rättigheter och äfven om han förnekar kristendomen lika litet bör underkastas åtal som detta sker med en Jude eller en Muhamedan.

Vi tvifla ej att de finnas i mängd, som skola anse våra fordringar på tolerans alltför högt drifna. Vi tro dock att om desse stränga ifrare tänka sig sjelfve i Judens eller Muhamedanens läge, de säkert skola finna en sådan människas önskan billig att äga någon fläck på jorden, der han måtte kunna lefva, lida och fröjdas. Öfvertygelsen låter sig ej befalla, och att för densamma straffas till lif, frihet eller egendom kan aldrig gälla för annat än en barbarisk handling. Den som deremot bekänner sig till kristna religionen och så lefver som det en kristen anstår, synes hafva fullgjort *allt*, hvad i en kristlig stat fordras kan. Att åter icke-kristna trosbekännare i ett kristet samhälle ej böra njuta statsborgerliga rättigheter grundar sig derpå, att endast kristna religionen lär en moral, som öfverensstämmer med de principer, på hvilka ett sådant samhälle är byggt. Så äro också å en annan sida den kristna moralens bud så enkla och så inväfsda i hvarje denna religions lära, att äfven hvar och en kristen, hvilken särskild kyrka han än tillhöra må, i afseende å moralbudet öfverensstämmer med hvar och en annan. Det är således för att försäkra sig om *denna* öfverensstämmelse, som staten kan och bör fordra, att individen tillhör en bestämd kyrka och inom denna njuter en kristlig uppfostran.

Men om det än medges, att tron, insigten, öfvertygelsen är människans ensak, förnämligast i fråga om hennes förhållande till det högsta väsendet, så bäfvar man likväl tillbaka för de faror rättigheten att fritt yttra denna öfvertygelse medförer. Det synes också klart, att samhället icke bör arbeta på sin egen upplösning och att derföre den stat, som erkänner kristna religionen för sin sedlighets grundval icke kan tolerera dess nedsättande eller uppmaningar till affall från densamma. Men likaså uppenbart är, att skilda kyrkors läronormer, såsom olika tolkningar af kristendomens läror, ej kunna sägas vara tolererade, om det ej tillåtes hvarje sådan kyrka att försvara sin lära och söka bevisa haltlösheten och felaktigheten af de olika tänkandes. Så länge kyrkan skulle vara den ena, oföränderliga, katolska, så var äfven naturligt att dess enhet endast genom tvångsåtgärder kunde bevaras. Men då med protestantismen den ena kyrkan och med den kyrkans enhet försvann, så var äfven gifvet, att för kyrkans splittring ingen gräns mera kunde finnas, samt att i följd deraf från hvarandra afvikande, mer eller mindre mot hvarandra motsatta lärors förkunnande nu betraktas som predikande af kristendomen. De stater, som endast tåla en enda af dessa läror anses icke blott redan i och för denna otålsamhet såsom tillbakastående i kultur, utan densamma har i sjelfva verket fasthållit dem på en lägre grad af utveckling.

F-

»n:o 73»

II. ART. STRAUSS OCH KYRKAN.

I vår föregående artikel om »Den religiösa toleransen» hoppas vi icke blott hafva antydtt, utan äfven, så vidt sådant af en tidningsuppsats begäras kan, hafva uppvisat, huru i fråga om religiös lära och öfvertygelse olika åsichter nödvändigtvis måste uppstå, samt huru med anledning deraf, såväl i ett välordnadt samhälle olika kyrkor, som till en viss grad olika tänkande individer inom samma kyrka måste tolereras, om man ej i strid med sunna förnuftet vill tvinga kyrkans medlemmar till hyckleri eller hos dem nära en försoffad liknjdhet.

Likaså litet som derföre den ena eller andra kyrkan, så länge hon kallar sig kristen och hyllar den sedliga princip, hvilken den kristna staten förklarar för sin, får af sina teoretiskt annorlunda lärande och förklarande medsystrar fördömmas och af staten förtryckas, likaså litet bör en öfver den ifrågavarande religionens lärosatser olika tänkande individ underkastas kyrkans förföljelse, så länge han bekänner sig till densamma och i sitt lefverne icke brutit mot dess läror och den fastställda kyrko-ordningen. Med skäl anses det således för bristande humanitet, äfven i den mening detta ord äger såsom kristlig bildning, att för den ena eller andra åsigten, rörande kristendomens läror 10
 att för den ena eller andra åsigten, rörande kristendomens läror och genom ett kristligt lefverne bekänner sig tillhöra de kristnas samfund, för affälling, kristendomsförnekare m. m.

Vill man emot dessa anspråk på tolerans invända, att en individs försäkran, det han tillhör kristna församlingen, eller den eller den kyrkan, icke är tillräcklig, då han likväl gjort sig känd för eller offentligen förkunnat satser, som äro mot kyrkans eller bibelns läror stridande, så inträder härvid, i afseende å tolkningen af de förra eller de sednare, det i det föregående antydda förhållande. Nu kan väl en kyrka genom flertalets af sina medlemmar, genom sin styrelses o. s. v. uttalade förklaring afgöra, huruvida en sats öfverensstämmer med eller strider emot dess antagna läronorm. Men redan här uppstår frågan, om väl majoritetens beslut är ett tillräckligt vittnesbörd för ett påståendes sanning i och för sig. Visserligen står det vid ett sådant förhållande denna majoritet fritt att ifrån sitt samfund skilja minoriteten, eller med andra ord, sjelf utträda ur den församling till hvilken minoriteten påstår sig höra: ty hvilkendera parten, som skall bära den förut förenade kyrkans namn, deröfver kan väl intet afgörande finnas. Dock torde det vara lätt att inse, hvartiil en sådan otålsamhet leder, äfvensom huru utan gagn för den ena eller andra partens andliga väl den vore. 20
 Antager man att alla en kyrkas medlemmar förenade sig mot en individs åsichter och lära, så skulle det ofvanantydde förfarandet mot honom allena vara ännu mera lättsinnigt och tomt, då den omständighet, att hans lära icke förmått verka på någon annans öfvertygelse, uppenbarligen ådagalägger dess betydelselöshet åtminstone för den tid, uppå hvilken den framträdt.

Om sålunda det godtyckliga och gagnlösa uti en bestämd kyrkas afgörande öfver den rätta tolkningen af dess lärosatser ligger i öppen dag, så måste detta i ännu högre grad blifva fallet, då det gäller att afgöra, hvad som är kristendom eller icke. Hvem är här den afgörande? Historien svarar: tvenne instanser hafva gällt såsom högsta domare öfver hvad kristendom är – Påfven och kyrkomötena – ett tredje gifves icke. Hvert så väl den ena som den andra utvägen fört upplyser samma historia – tillräckligt. Kyrkomötena hafva satt sina stadganden i helgd framför bibelns ord och Påfven har bannlyst den – båda hafva förklarar sitt förnuft eller oförnuft för det enda sanna. Till den sistnämnda torde man numera icke gerna vilja taga sin tillflykt och minst torde derom blifva fråga att anse den enas eller andras beslut såsom för allan evighet bindande. Vi neka dermed icke, att ej inom hvarje kyrka tidsenliga reformer kunna och böra vidtagas, men dessa kunna endast ske genom en församling af dess bekännares ombud, lika fritt kallade som tidsandan det fordrar för lagstiftarekallet. 40

Tillämpa vi hvad här i korthet blifvit anfördt uppå Strauss och hans förhållande till kyrkan, så visar det sig lätt, huru oförnuftigt och vittnande om ringa kristligt sinne förkättrandet af hans läror är. 50

Strauss tillhör den Evangeliska kyrkan i Württemberg och ingenstädes i sina skrifter säger han sig ifrån sin kyrka. Hvarken han eller någon af hans läsare kan dock vara blind nog att ej finna det hans lärosatser mer eller mindre stå i strid med Lutherska kyrkans symbola. Men å andra sidan har han stricte följt denna kyrkas uttalade högsta princip, att ifrån kristna läran afskilja alla människofunder, d. ä. allt hvad som icke kan *bevisas* ur den heliga skrift. Man skall kanske förvånas öfver detta påstående, men vid ett nogare besinnande måste man väl erkänna, det hela hans bemödande går derpå ut, att i skriften framdraga det bevisande och om det dervid visat sig att en del af dess innehåll, genom 10 sitt förhållande till dess öfriga delar, genom den motsägelse, hvari den står till dessa, icke äger bevisande kraft, så finnes att icke Strauss utan sjelfva skriftens beskaffenhet vållat de afvikelser han gjort ifrån Lutherska kyrkans läronorm. Denna har derföre, om hon vill blifva sig sjelf och sin princip trogen, inga skäl att ur sitt sköte utesluta Strauss, utan bör tvertom vända sin häg till pröfning af sin egen lära och, om denna i skriften saknar stöd, uppgifva densamma.

Ännu mindre kan någon, som känner Strauss' skrifter och icke anser kristendom liktydigt med endast egna meningar eller den ena eller 20 andra auktoritetens försäkringar, påstå att Strauss förnekat kristendomen. Att han skulle gjort det »öppet» är en grof lögn, och huruvida hans lära uttalar kristendomen i dess sanning – just derom gäller nu striden. Vi bekänne, att vi i de hufvudsakligaste punkter icke instämma i hans åsichter, men vi afsky med hvarje rättänkande och fördomsfri människa det nedriga förkättrande, för hvilket man gjort honom till föremål.

Här kunne vi icke ingå hvarken i någon detaljerad framställning eller pröfning af hans läror. Hvad hans förfarande i allmänhet beträffar, så 30 innebär detta intet nytt. I alla den kristna församlingens tider har man använt allt hvad lärdom och skarpsinnighet kunnat erbjuda på undersökningen af de heliga skrifternas authenticitet, inbördes företräde, betydelsen af skillda i dem innehållna framställningar o. s. v. Något mera har icke heller Strauss gjort, ehuru de större hjälpmedel för undersökningen, dem vår tid erbjuder, fört honom dels till andra resultatier än *en del* af hans föregångare, dels till aldeles nya åsichter. Samma väg står ju hvarje annan sanningens vän öppen, och det är väl att hoppas, det här, såsom alltid, sanningen skall göra sig gällande, om man ock genom förtryckande åtgärder lägger den en kafvel i munnen, 40 hvilken endast för en kort tid kan hindra så väl de Straussiska lärorna, som deras motståndare från det öppna uppträdande, sakens vikt kräfver. Uppenbart är likväl att på den exegetiska och historiska forskningens väg endast sannolikhet och subjektiv öfvertygelse, icke nödvändig insigt, absolut gällande vetande kan ernås. Det är derföre Strauss från det blott kritiska och negativa förfarande, som råder i hans »Leben Jesu», i sin »Christliche Glaubenslehre» fortgått till positiva bestämningar. Här har han framställt den utveckling, hvarje kristendomens hufvuddogm under tidernas lopp undergått, uppvisat, huru inom vettenskapens gebit kyrkans lärobegrepp upplösts, och i denna upplösning uttalat, hvad som redan länge legat i hvarje bildad kristendomens bekännares medvetande. Detta är hans oförgångliga förtjenst, 50 hvari han visat sig vara en bättre kristen, än hans hycklande förkättare: ty han har derigenom befriat en stor del, den genom sin bildning viktigaste och inflytelserikaste delen af kristne, från det falska och lögnfulla förhållande till kristendomen, hvari de sig befunnit, och som hotat att undergräfvat all sann sedlighet i det kristna samhället. Han har

vidare uttalat sin egen öfvertygelse om Guds personlighet, om Christi gudom, om synd, försoning, odödlighet – således *icke* förnekat dessa läror – och derigenom banat dem, som härtills hvarken erkänt kyrkans lära eller sjelf kunnat bilda sig en öfvertygelse i dessa ämnen och därför försjunkit i liknöjdhet, vägen för en sådan öfvertygelse, utan att denna skulle stå i strid med skriftens läror öfverhufvud. Endast derigenom hafva äfven hans kritiska bemödanden en förtjenst – ty om han å ena sidan sökt besanna det gamla ordspråket: »det är icke allt Guds ord, som står i bibeln», så har han å den andra blott i bibeln sökt Guds ord, och hans lärosatser äro en tolkning af hvad han der funnit. Må nu denna kunna bevisa sin rättmätighet eller icke; tills den vederlägges har den inför sanningens domstol samma gilltighet som kyrkans symbola, ty äfven dessa äro ju blott en mensklig tolkning af det gifna ordet, med den skillnad, att denna sednare, t. ex. den för den Lutherska kyrkan utmärkande, är gjord på en tid, då Europa knappt ännu utträdt ur medeltidens mörker, medan deremot den Straussiska är byggd på de sedan dess förflutna sekternas ansträngningar – sekler, hvilkas decennier uti de framsteg, bildningen gjort, motsvara den föregående kristna tidsålderns århundraden.

Så kan, hvad Strauss utsått, icke blifva utan frukt, och de som här i Sverige försäkrat, att hans tillgöranden redan i Tyskland äro lagda *ad acta*, visa derigenom endast sin okunnighet icke mindre uti historien om dagens litteratur än om den kristna kyrkans tillstånd öfverhufvud. Knappt kan den rörelse inom kyrkans gebit Strauss' uppträdande, i förening med den nyaste spekulationens riktning i hänseende till stat och kyrka, förorsakat, ännu anses vara börjad. Den reaktion, som med Preussens exempel i spetsen nu i Tyskland uppstått mot all fri forskning öfverhufvud, är blott den första lätta tryckning, som pröfvar den af sig och sin styrka ännu knappt medvetna andens spänstighet. Den kommer såsom kallad, för att skilja agnarna från hvetet och sätta lif och allvar uti den strid, som härtills var en blott öfning i palaestran. Mängdens instinkt säger den, att hvad makten fiendtligt förföljer, måste vara en fiende till förtrycket, och icke af tom nyfikenhet utan af fast tillförsigt att i den förföljda finna en vän, en medkämpe för befrielsen, sluta sig de förtrycte kring föremålet för den mäktiga förtryckarens misshag.

(n:o 74)

III. ART. THEOLOGIEN OCH FOLKTRON.

Knappt kunna vi förmå oss att tala ett ord för undersökningens frihet, emedan hvarje försvar för densamma vanäroar en tid, som kallat sig upplysningens. Till dennas ära vilja vi också medgifva, att de röster, som djerfts öppet höja sig emot denna frihet, numera äro få och ringa aktade. Men desto större är deras antal, som vilja göra denna frihet till ett prerogativ för ett inskränkt antal medborgare, föregifvande, att den visdom, dessa antingen sjelfva utkläckt eller den de gjort sig mäktiga att inhämta, är alltför stor, för att af den större delen människobarn kunna fattas, ja genom sjelfva sitt djup för dessa är missledande och förderfvande.

Då vi nu här vända oss emot sist anförda påståenden, kan vår mening icke vara den att fordra, det vettenskapsmannens forskningar borde vara af beskaffenhet att omedelbart af mängden kunna fattas och bedömmas. En sådan mening skulle upphäfva allt begrepp om vettenskap, såsom ett vetande beroende af omfattande lärdom och ett genom trägnastudier uppöfvadt skarpsinne. Likaså litet kan det undgå

någon tänkande man, att ropet på meddelande åt mängden af blotta vetenskapens resultater saknar allt sundt förnuft, om det har några andra resultater än de handgripliga mekaniskt användbara i sigte.

T. ex. hvad matematiken uttänkt, hvad naturforskaren erfarit, kan meddelas det allmänna och till dess gagn användas, utan att för denna användning tillika fordras kännedom om de principer som för densamma ligga till grund. Äfvenså kan historieforskarn till allmänhetens tjänst sammanfatta resultatet af sina undersökningar i ett kompendium, hvilket för denna, utan kunskap om bevisen för eller emot det sannolika i hvarje uppgifvet faktum, kan vara af stor nytta. Men redan här gör sig mängdens anspråk på öfvertygelse och bevisning gällande, om det öfverlemnade angår samhällets författning och lagar. Man kan till en viss grad vara likgilltig för traditionen; men så snart denna har något inflytande uppå rättstillståndet och således gäller hvars och ens eget skinn, som det heter, så vill något hvar se bevisen för det öfverlemnades gilltighet och sjelf deltaga uti afgörandet deröfver. Hvem vill också neka, att icke ett sådant anspråk är rättmätigt? Skulle nu den religiösa traditionen, af hvilken människans inre tillfredsställelse och samvetsfrid beror, vara mindre vigtig, än bestämningarna öfver egendomsrätt, medborgerliga rättigheter o. s. v., eller skulle hon i detta hänseende vara mera förpligtad än, i det förra, att åtnöja sig med andras försäkringar?

Än mera – för att veta det sinnliga och bedömma dess värde, äro de yttre sinnena tillräckliga. Men för att afgöra öfver det, som aldrig är föremål för det yttre sinnets iakttagelse, fordras att om detsamma äga ett bestämdt *begrepp*. Och ett begrepp har sin bestämning genom andra begrepp, dessa åter genom andra o. s. v. – d. ä. hvarje kunskap om det öfversinnliga är nödvändigt ett system af kunskaper. Att säga, det en viss klass människor äro oförmögne af en sammanhängande insigt i det öfversinnliga, t. ex. i religionens läror, är att förneka dem all kunskap i detta ämne. Man säger kanske: Religionens sanningar hafva i århundraden gjort sig gällande hos millioner människor, utan att dessa ägt någon sammanhängande kunskap om desamma. Vi svara, det är illa, om så förhållit sig; men vi förmene att ett sådant påstående i flera än ett fall saknar all grund. Att allmogen här i Sverige t. ex. skulle sakna en systematisk religionskunskap, kan icke den påstå, som känner att katechesen hos den utgör denna kunskaps grundval. Ty den innehåller väl den kristna läran systematiskt framställd, ehuru medgifvas måste, att systemet för vår tid allaredan förefaller löst och obundet.

Anser man det nu icke för nog, att lära allmogen läsa innantill, för att sedan utan vidare gifva densamma bibeln i handen, utan sörjer genom läroböcker och presterskap för förklaring och begripande af det gifna ordet, så finnes, att väl hvarje gräns för denna undervisning måste blifva godtycklig, eller med andra ord, att för insigten och kunskapen i religiösa ämnen ingen grad af vetande kan anses tillräcklig, i synnerhet som man väl utan svårighet medger, att människans hela lif är kort nog för att lära henne känna sig sjelf, och kunskapen om hennes förhållande till det högsta Väsentet. Anden, måste äfven innefatta människans högsta vetande om hennes egen andliga natur. Vi medgifva att det är godt och väl, att en bestämd norm finnes för den religiösa barnaundervisningen; ty derförutan står i allmänhet ingen kunskap att vinna. Men det gifves ju en tidpunkt då människan i detta, som i alla andra afseenden, förklaras för fullmyndig och då omsorgen om hennes själs bästa öfverlemnas åt henne sjelf. Det är en djup sanning som ligger till grund derföre, att man ansett denna tidpunkt tidigare inträda i

afseende å människans rent andliga angelägenheter, än i hennes medborgerliga förhållanden. Ty kunskapen om det anden tillhör vinnes endast derigenom att andens eget väsende framträder; och detta är frihet, andens absoluta beroende på sig sjelf. Huru stridande häremot är det nu icke, att äfven efter nämnda emancipation vilja föreskrifva den för fullmyndig förklarade de gränser, utom hvilka han icke bör utsträcka sitt sträfvande efter insigt och öfvertygelse, att säga till honom: du är fri, men öfvertygelse och samvetsfrid får du icke söka, der du tror dig finna dem, utan denna bör din öfvertygelse vara, här måste du finna samvetsfriden; sker annorlunda så är du fördömd, ett onskans, ett djefvulens barn? 10

Vi måste här i korthet beröra en sats, med hvilken man ofta tror sig bevisa förnuftets och begripandets umbärlighet i fråga om religionen. Pietisten säger, under det han medger, att han icke begriper, att han tror, samt att Anden (den H. Ande) i honom vittnar, att hans tro är sann. Den icke pietistiske presten finner väl, då pietisten fördömmar all öfvertygelse, som strider mot hans egen, att dennes försäkringar om den H. Andes vittnesbörd också äro en blott försäkring, ofta en högst egenkär försäkring. Men i afseende å sin egen lära låter han mot rationalisten samma försäkran gälla för sina mindre bildade åhörare. Så säger man: genom skriftens läsning och sakramenternas begagnande väckes hos människan den H. Andes vittnesbörd – och åter detta vittnesbörd öfvertygar människan om skriftens sanning. Med en sådan uppenbar cirkel tror man sig vanligen hafva afgjort allt; och naturligtvis anser hvar och en sig hafva den rätta anden och det rätta vittnesbördet. Uppenbarligen innehålla dessa föreställningar 1:o att hvar och en människa äger att sjelf afgöra i religionsangelägenheter och 2:o att detta afgörande dock icke får vara sjelfviskt, subjektivt, utan bör vara allmängilligt och förnuftigt, i öfverensstämmelse med den objektiva, människoslägtet genomgående anden. D. ä. enkelt: människans förnuft är icke hennes enskilda menande och tycke, utan det förnuftiga vetande, som årtusenden utbildat och som nu i henne lefver och verkar. Men just på det att detta i henne måtte lefva, bör hon göra dess innehåll till sitt eget, till en hos sig lefvande öfvertygelse. Detta sker, då hon ransakar och pröfvar det bestående, verkliga såsom det traditionella. Ty hon kan dervid, om hon vill förnuftigt begripa detsamma och göra det inför andra såsom vetande och handling gällande, icke säga sig lös ifrån sin andes förnuftiga natur, utan så väl det pröfvade innehålltet som det pröfvande förnuftet är samma allmänna, objektiva väsende, den människoslägtet genomgående anden. Detta är den vetandets sjelfutveckling, utan hvilken intet vetande har sanning; ty hvarje sanning är detta genom att utveckla sig till allt rikare former och endast sålunda gälla för hvarje tid. Ty såsom den ena eller andra satsen eller systemet har vetandet endast en ändlig gilltighet, då deremot dess sanning och bestånd är att upphäfva denna dess ändliga gilltighet, utveckla sig och evigt lefva i denna utveckling. 20 30 40

Då vi således yrka sjelfpröfningens och samvetsfrihetens rätt, så försvara vi dermed icke godtycket hvarken i vetande eller handling. Men af det sagda inses äfven, huru oförnuftigt det är, att vilja inskränka den fria pröfningen till något visst stånd i samhället, till presterna t. ex. eller de lärda. Ty der fri pröfning saknas der saknas förnuft; förnekandet af den förra är ett förnekande af andens eget väsende. 50

Kan och bör nu den olärde lika litet som den lärde förbjudas att sjelf

10 arbeta sig till öfvertygelse, då ingen annan öfvertygelse finnes, än den som är andens eget verk, och å andra sidan den olärde, som saknar en vidsträcktare kunskap om det traditionella, lätt kan falla uppå godtyckliga menanden i stället för att vinna förnuftig insigt, så är klart, att hvarje medel för utvidgandet af hans kunskaper, honom lemnas i handen, skall minska faran för en sådan godtycklighet. Den olärde kan ej deltaga i vetenskapliga strider och inför ett större publikum rättfärdiga sina åsikter, men han kan förvärfva sig sjelf en på pröfning grundad öfvertygelse och inom sin krets pröfva dess giltighet för andra, liksom vetenskapsmannen inom sin. Der fråga är om religionssanningar, är naturligtvis för hvardera enskildt undersökningen lika vigtig, och de källor den vetenskaplige teologen till pröfningens underhjälpande äger äro af lika vigt för den olärde. Man säger: det är den sednare omöjligt att förskaffa sig den förres kunskaper. Detta kan rimligen ej nekas; men det är just teologens embete, att för den olärde lätta tillträdet till deras inhemtande.

20 Eller hvartill skulle eljest teologien tjena? Såsom anfördt äro naturvetenskapernas resultat, äfven lösryckta ifrån sina principer, användbara för den stora mängden, och denna öfvertygar sig med sina egna ögon lätt om deras sanning. Men de spekulativa vetenskaperna och med dem teologien hafva allt sitt värde genom sitt systematiska sammanhang och genom den förnuftiga insigt, de förmå att tillvägbringa. För hvem är nu denna insigt? För de lärda sjelfva? Deras åsikter af stat och kyrka borde således förblifva en hemlighet för hela världen, utom dem sjelfva? De kunde genom dem opåtaladt stå utom stat och kyrka¹, och deremot kyrkans sanna medlemmar vara utan all förnuftig insigt? I sanning, sådana åsikter visa ett förakt för vetenskapen och menskligheten, som endast kan förklaras genom den yttersta tanklöshet. Tvertom förtjenar ingen teologi detta namn om den ej gör

30 anspråk uppå att i kyrkan göra sig gällande, likaså litet som en åsigt af staten, hvilken icke vill se sig i dennas institutioner förverkligad, vore ett drömmens foster, ett nonsens, som väl aldrig borde usurpera vetenskapens namn. Verkligheten är den degel, hvari spekulationen ytterst pröfvas – och de teorier, hvilka aldrig verkliggjorts, äro sanningslösa fantasier, skulle än alla världens lärda betyga deras förträfflighet. Och *teologien* har sin verklighet i kyrkans tro och lära, sådan denna *lefver* såsom *folktrö*.

40 Att för stunden i Sverige likasom i Tyskland ett stort svalg finnes emellan den vetenskaplige teologien och folktron, äro vi de första att tillstå. I Tyskland har detta sin rot uti samhällsförfattningen, som drifvit dess lärde från verkligheten in i abstraktionernas värld. Der hafva derföre systemer och åsikter uppstått och begrafvits, utan att de visat sig verksamma utom de lärdes salar. Men allt har sin tid, och i närvarande stund börjar derstädes vetenskapen, att göra sina anspråk på verklighet kända, äfvensom å andra sidan folktron, som funnit sig utan stöd, tvingat vetenskapen ifrån hörsalarna ut i lifvet. Vi äro sanguiniske nog att deraf hoppas en regeneration icke blott för kyrkan, som närmast står i fråga, utan äfven för Tysklands samhällsförfattning och den Tyska vetenskapen, som då den hunnit detta mål skall

50 upphänga sin närvarande rustning i bredd med skolastikens. I Sverige har man med alltför litet deltagande följt utvecklingen i Tyskland, af hvilken framtiden för vetenskap så väl som kyrka hos oss likväl oundvikligen är beroende. Andra samhällsförhållanden skulle här

¹ Så yttrar sig en Författare i Sv. Biet N:o 217, 3 sp.

tillåtit vettenskapsmannen en mera fruktbarande verksamhet, men sådant har icke skett. Hvarken har man sört för en ändamålsenlig prestbildning – ty hvem, som känner förhållandet, kan påstå, att Sveriges yngre presterskap ifrån Universitetet medfört någon religiös öfvertygelse. Ej heller hafva de, hvilka sådant ålegat, genom utgifna skrifter sökt leda mängden. Teologien har ej mindre än filosofien legat i träde. Ehuru den utbredda pietismen visat, att mängden i det närvarande tillståndet inom kyrkan icke finner sin belåtenhet, har man ansett allt med likgiltiga ögon. Nu manar stunden till verksamhet, och man öfverlåter den åt advokatfiskalen. Med hvad hopp om framgång? detta skola vi söka utreda i nästa artikel.

(1:0 75)

IV. ART. BOKEN. ÅTALET.

I det föregående hafva vi sökt visa nödvändigheten af den vettenskapliga teologiens öfvergång till och förverkligande uti folktron, om ej å ena sidan vettenskapen skall vara en tom lek och å den andra folktron sakna all förnuftig grund, upphöra att vara ett uttryck af ett folks högsta vetande. Så innehålla t. ex. den Lutherska kyrkans symbola sin tids teologi. Denna framställd i ett kompendium för folket är katechesen, hvilken utvecklad och efter tidernas kraf förändrad, utgjort folktrons närmaste källa. Ja sjelfva det Nya Testamentet kan strängt taget anses för den tids teologi, uppå hvilken öfriga Evangelier och apostoliska bref, som förefinnas, med stöd af de mest insigtsfulla ledamöters af den kristna församlingen afgörande, ur Bibelns kanon uteslötos och endast nu i densamma upptagna böcker och skrifter förklarades för kristendomens sanna källor. För dem, som vilja afstänga folket ifrån den visdom, hvaraf de ensamme tro sig mäktige, finnes också derföre ingen annan konsekvent utväg, än den i den katolska kyrkan vidtagna, att förbjuda lekmännen läsningen af sjelfva Bibeln. Ty för en sådan åtgärd ligger samma ideligen utskrikna skäl tillhands, hvarmed man öfverhufvud söker nedslå alla bemödanden att upplysa massan, nemligen vådan af missbruk – hvilket äfven utgör den Romerskt-katolska kyrkans kardinalbevis.

Vi vilja ej undersöka orsakerna, hvarföre dock så mången låter sitt deltagande för den obildade mängden framlysa, då fråga är att stänga densamma från den farliga upplysningen, medan deras antal vanligen är ringa, hvilka med oegennyttig ifver arbeta för nyttiga kunskapers spridande bland densamma. En rik bonde, som lefver öfver sitt stånd, har bland herremännen välvilliga tadlare – de tadla nemligen blott af kristlig kärlek och omsorg för hans väl – en fattig, som lefver lika med tiggaren, är sällan föremål för deras välvilliga omtanka, hvarken med råd eller dåd. Kyrkans föreståndare, som helgat sitt lif åt den okunniges upplysande, äro vanligen de första att kringskära denna upplysning så nära som möjligt. Ålderdomen, som lefver för att meddela ungdomen sin vishet och som sjelf känner sig upphöjd öfver sina afödda fäder, förtörnas öfver insigter hos de unga, och de gamle tåla ej, att världen må gå ett steg längre, än till det, uppå hvilket de satt sin vacklande fot. Så är världens gång.

Låt oss hellre fråga historien när någonsin osanningen segrat? Hvilkendera har kostat människosläktet mera strid och oro, ja blod och tårar, sanningen eller lögnen? Har kristendomen varit fridsammare, än hedendomen? Hafva nu bestående kyrkor fordrat mindre kamp för sitt bestånd, än som för undertryckandet af de läror, de förklarar för falska, varit af nöden? Hvarje framsteg menskligheten gjort, har köpts

med uppoffringar, och ingen stor sanning har blifvit mensklighetens allmänna egendom, utan strid för dess besittning. Hvad tiderna härutinnan förändrat är endast ett humanare sätt att föra striden, och denna humanitet är i dess vidsträcktaste mening toleransen, erkännandet af människans värde äfven hos en fiende, af det allmänna förnuftet, af öfvertygelsens helgd äfven hos olika tänkande.

Man måste derföre medgifva, att intoleransens kämpar väl tagit erfarenheten till råds, då de af hvarje nyväckt idé befara oro och strid. Men å andra sidan synas de icke nog hafva inträngt i erfarenhetens läror¹, då de förmena, att striden skall blifva desto mindre häftig, ju våldsammare motståndet mot det nya är, ja till och med låta den förhoppning påskina, att en lära, en åsigt, genom straffdomar skall kunna qväfvas. Så har man nu af fruktan för föregifna skadliga nyheter i kyrkan, af omsorg för den olärda mängdens bästa, af nit för den rena Evangeliska läran – och ho kan uppräknat alla dessa skäl – riktat åklagaremaktens nit mot en öfversättning af skriften »Strauss och Evangelierna.»

Först några ord om sjelfva boken. Utrymmet tillåter oss ej att här ingå i en närmare granskning af dess förhållande till Strauss »Leben

20 ¹ Ett prof härpå lemnar *Svenska Biet* i dess sista Tisdagsnummer (218), då den i ett andedrag försäkrar, att 2/3-delar af den vetenskapligt bildade ungdomen i Würtemberg hyllar Strauss' läror, samt att striden om desamma i Tyskland allaredan är utkämpad. Rimligtvis kan ingen dess läsare förstå saken annorlunda, än att striden i Würtemberg vore afgjord till dessa lærors fördel. Men så förstår icke Sv. Biet sin sak. Kanske hoppas det på ett annat förhållande i det öfriga Tyskland. Vi skola ej försumma att på annat ställe lemna Biet de upplysningar, det af oss i detta hänseende äskar, ehuru litet *dess* sätt att gå tillväga förtjenar ett svar. Men det är vanligt nog, att i stället för diskussion om sak, höra frågas: hvad är förf. för en man? 30 Hvad har han för fullmakter att uppvisa? Hvar har han lärt? Hvad har han sett? Vagar man anse detta krypande för auktoriteter för brist på eget omdöme, så heter sådant säkert inbillskhet o. s. v. För sådana sinnen är en man alltid för »ung» att tänka och handla på egen hand. Känner nu Sv. Biet någon erkändt duglig vederläggning af Strauss' åsikter, så vore väl bäst att bringa den till den Svenska allmänhetens kunskap. Vi halva sökt visa, att en teologisk åsigt först såsom folketro bevisat sin rätt, och yttrat, att icke Strauss' läror i deras närvarande skick – ty vi öfverensstämna ej med hans åsikter – skola öfvergå till folketro, men att hans uppträdande inledt en kommande reform inom den protestantiska kyrkan. Biet 40 anför nu häremot en Tysks försäkran, att striden är utkämpad. Vore ej Biets egen försäkran lika god, isynnerhet i bredd med den om den Tyska ungdomens tänkesätt? Menar Biet att Prof. Mathies, icke denna ungdom, bestämmer öfver framtiden? Mera än nämnda Prof:s försäkran vittna väl de skrifter för och mot Strauss, hvilka allt ännu fylla de Tyska bokkatalogerna. Mera bevisar väl, att af hans »Leben Jesu» utkommit en *fjerde* upplaga – att boken nu öfversattes i England, att hans läror blifvit en dagens angelägenhet i Sverige och Danmark. Äfven om Strauss skulle återtagit allt, hvad han lärt, vore sådant intet bevis för 50 lärans sanning eller falskhet. Nu är likväl fallet, att Strauss i nämnda fjerde upplaga återgått till den första och således återtagit de koncessioner, han i föregående upplagor gjort sina motståndare. Hvarföre? Emedan deras skäl vid en närmare undersökning ej varit öfvertygande. Af Strauss' Dogmatik är andra delen utkommen för fyra månader sedan, i en upplaga af 3 000 exemplar (om vi ej äro falskt underrättade) och mot ett honorarium af 12 000 Guld. Rhein. Och Biet tror att den skall sakna läsare? Ty hvem tar väl notis om en sak, som varit hafver? Biet har ännu 60 en auktoritet, en *efterträdare* (?) af Strauss – förmodligen då en Repetent vid Evangeliska stiftet i Tübingen? Bland till Stockholm ankomne resande under September månad hafva vi förgäfvos sökt hans namn, som, vi försäkre det, ej vore oss främmande, om han innehållt en sådan befattning före sommarsemestern detta år. Saken förefaller oss kuriös. Vi sluta detta nog långa genmäle på Biets i sak intetsägande artikel med en anhöllan att få vara fredade från Biets biografiska notiser och resebeskrifningar, emedan sådant i sak intet afgör, och vi, hvad resebeskrifningen angår, äro sinnade att sjelfve lemna den i Biets och allmänhetens händer.

Jesu.» Hvad vi trott oss finna, att nemligen boken är skriven utan särdeles bemödande att göra densamma för den olärda läsaren så gagnelig, som saken förtjenat, må derföre gälla såsom vår enskilda åsigt. Den är mindre, såsom den vara bordt, en bearbetning, än en kompilation, och vi inse ej, att den framför Strauss' eget arbete erbjuder den olärda läsaren någon annan lättnad, än den att ej störa sammanhanget genom de för honom oförståndliga citationerna. Men å andra sidan kan väl ej med skäl påstås, att boken saknar vetenskaplig hållning, då säkert hvar och en skall finna den mångdubbelt lärdare, än hvad han i Svensk skrift i dessa ämnen varit van att se. Att bevisningen här och der förefaller otillräcklig, är en bristfällighet, hvartill förf. gjort sig skyldig genom den utsträckning han gifvit sitt arbete. Sådant är för sakens skull att beklaga, men måste väl vara dem kärkommet, hvilka önska, att boken intet måtte bevisa. Likaså kan väl ingen yrka, att ej skrifsättet är värdigt, språket den lugna undersökningens, fritt från så väl smädelse, som från intetsägande exklamationer.

10

Åtalet lyder, att denna skrift skulle *förneka* den rena Evangeliska läran. En sådan förnekelse söker man fåfängt i densamma. Den angriper ingen kristen kyrka. Den söker endast att med stöd af de insigter, seklers arbeten ått vår tid öfverlemnad, göra en bestämd åsigt af kristendomen gällande. Den utgår dervid från Reformationens princip, åberopande förnuftet och Bibelns ord, och öfverensstämmer härutinnan med Lutherska kyrkans symboliska böcker.

20

Frågan skulle således blifva den, om förevarande skrift i någon enskild punkt strider mot de symboliska böckernas antaganden. Äfven något sådant torde blifva svårt att uppvisa, då allt, hvad Förf. anför, ingen *tro*s bekännelse innehåller, utan han endast söker uppvisa huru den af tron omfattade läran kan af förnuftet begripas.

Det allmänna skriket utbasunar fåkunnigt, att Strauss förklarar hela kristendomen för en myth – och tillägger: således för en dikt. Likasom någon kunde gå längre i sin visshet om det historiska i Nya Testamentet, än till den öfvertygelse, att författarna af Evangelierna verkligen trott och för sannt ansett, hvad de berättat. Strauss bevisar sjelf, att de i det väsendliga äfven måste upplefvat de tilldragelser, de förtälja, ehuru han härleder deras sätt att bedömma dem från den tids bildning och de förhållanden, under hvilka de lefvat, äfvensom han förklarar den del af deras berättelser, som genom yttre motstridighet eller inre motsägelse visar sig historiskt ogrundad, just ur deras tro, deras höga begrepp om Kristi person. Att gamla Testamentets lära om den kommande Messias på samtidens föreställningar om Kristus öfvat inflytande, är något likaså enkelt, som det, att det nu lefvande släktet icke kan löstrycka sig ifrån sitt beroende af kristna läran, af föregående slägters bildning o. s. v. Detta är nu det Mythiska, Strauss söker uppvisa i den kristna traditionen. Han säger: Kristi första bekännare voro menniskor, af människoslägtets allmänna utveckling och i första rummet af sitt folks lära och seder afhängiga. Deras sinne väcktes af Jesu lära och lefverne till den öfvertygelse, att han var den utlofvade Messias, och de öfverflyttade på honom allt, hvad de om Messias lärt och trott, under det att deras begrepp om Messias tillika genom Jesu lärdomar och lefnad renades och utvecklades.

30

40

50

Men hufvudfrågan är icke den, hvad Apostlarna och de första kristna trott eller menat, utan hvad vi vid det öfverlemnade ordet böra föreställa oss. För det förra hafva vi ingen annan upplysning än det döda ordet sjelft, och dess uppfattande af oss är icke mera författarens utan vår tro. De historiska bevisen för kristendomens sanning, för dess

ursprung ifrån Guds son o. s. v. äro ringa, i jmförelse med det faktum, att kristendomen i denna stund lefver hos millioner såsom deras högsta vetande, och det gäller att uttala detta vetande.

Om derföre ifrågavarande skrift på kritisk väg t. ex. i afseende å Jesu uppståndelse visar, att denna icke utan motsägelse kan förstås sinnligt, att berättelserna derom äro alltför stridiga, för att något bevisa o. s. v., samt att det vissa i saken endast är berättarens *öfvertygelse* om Jesu uppståndelse och odödlighet, så återstår ännu den vida viktigare frågan: hvad böra vi tro om Jesu uppståndelse ifrån de döda och, i
10 sammanhang dermed, om själens odödlighet öfverhufvud. Denna positiva sida har äfven Strauss i sin »Leben Jesu» endast kort kunnat beröra, hvarföre den uti den ifrågavarande skriften äfvenledes framträder i den blotta försäkran, att Kristus endast, då han till sin gudomliga natur uppfattas såsom – *menskligheten* är »den menniskoblifna Guden», »undergörare», »döende, uppstående, mot himmelen farande»(se sedn. del. p. 280) o. s. v. Denna åsigt af saken må nu vara sann eller falsk; men icke kan den kallas ett förnekande af uppståndelsen, eller af de symboliska böckernas stadganden derom. Detta exempel må tjena till att visa förhållandet mellan den historiska vissheten
20 och *idéns sanning*. Den historiska bevisningen bjuder endast sannolikhet och blir subjektiv visshet genom åhörarens förtroende till berättaren, men endast idén har objektiv sanning och gör sig genom förnuftets makt gällande. Vi hafva ofvan talat, om hvad Strauss förstår med det mythiska i kristna traditionen i anseende till dess ursprung. Här kunna vi inse den betydelse detta har för oss, för vår tid. För oss är icke fråga om den historiska vissheten, utan om det historiskt öfverlemnades objektiva sanning. Ty kristendomen är mera än en blott historia; den är en i hvarje nu lika lefvande, lika närvarande sanning. Denna sanning hafva äfven de symboliska böckerna velat uttrycka.

Hvad vi anför, är kort. Men vi hoppas det varit tillräckligt för att
30 visa, det ingen Jury med godt samvete kan fälla en författare, för det han skulle förnekat den rena Evangeliska läran, då hans skrift *hvarken omedelbart, i klara ord, eller medelbart genom att förneka kristendomen innehåller denna förnekelse*. Mycket mindre kan en skrift, hvars ämne utgör Jesu lefverne, och som om Kristus *erkänner* allt, det de symboliska böckerna innehålla, anses fördömlig, emedan den i andra ord uttalar och inför förnuftet rättfärdigar detta innehåll, ehuru den tillika visar att den förnuftiga insigten är fastare än den historiska vissheten.

Vi anse det öfverflödigt att ännu en gång erinra om den tolerans för
40 olika tänkande, tidens bildning fordrar, och som hittills öfvats i Svea land. Skrifter framställande hvilken kyrkas lära som helst såsom den enda sanna och hvilka således medelbart förneka den Lutherska lärans sanning, säljas och läsas öppet. Likaså teologier af alla färger inom protestantiska kyrkan, Wegscheiders dogmatik i bredd med Almqvists – Voltaires skrifter hafva ej varit mera förföljda, än Thomas a Kempis. Svedenborgare och Judar sprida här opåtaladt sina läror genom tryck. Och nu skulle en Evangelisk teologs arbeten fällas, emedan oförnuftet och trögheten lånat sina röster åt kanske ett politiskt partisinne till deras förkättrande! Det fria Sverige skulle visa sig mera ljusskyggt, än
50 det absoluta Preussen! Vi tro ej att så skall ske. Hvad vore också dermed vunnit? En förbjuden frukt retar så mycket mera, och hvad nu lofvar att öfvergå till ett fruktbarande, öppet utbyte af åsichter öfver lifvets viktigaste angelägenheter, skulle i sådan händelse förvandla sig till en hemlig sektarism, som ju mera den trängdes i mörkret, skulle utbilda sig desto ensidigare.

Hvad har man af bokens friande att frukta? Intet. De som äga en fast tro på det historiskt öfverlemnade skola förakta hvarje försök att rubba den. Eller har den tro något värde, som för att bevaras måste skyddas inom lås och galler? De åter, som ej blindt kunna tro, utan gerna unna förnuftet öppen talan, skola åtminstone lära inse möjligheten att komma till förnuftig öfvertygelse. De skola derigenom hindras från att tillfalla den stora klassen af liknöjda, som tvertom sjelf skall väckas ur sin dvala och i omsorgen för ett högre lifs angelägenheter aflägga den egoism, i hvilken det oafbrutna bestyret om det lekamligas trefnad begräfvit dem, och öfver hvilken man hittills klagat såsom öfver tidens mest framstående onda.

10

17 ETT ORD OM JUDENDOMEN, MED ANLEDNING AF INSÄNDAREN H. I FREJA N:O 76.

Freja n:o 77 1.X 1841

Uti sednaste numret af Freja lästes en insänd uppsats, hvars förf. hade för afsigt att vederlägga ett yttrande i vår artikel: »Med anledning af åtalet mot boken Strauss och Evangelierna.» Utrymmet nekade oss då att beledsaga denna uppsats med ett par anmärkningar, som densamma påkallar.

20

Uppsatsens förf., tillhörande Judiska kyrkan, finner vårt yrkande: »att *icke-kristna* trosbekännare, i ett kristet samhälle, ej böra åtnjuta statsborgerliga rättigheter», motsäga den fordran uppå religiös tolerans, vi i öfrigt uppställt. Förf. tar dervid för afgjort, att vi med *icke-kristna* trosbekännare »menat» judarne. Det är också gifvet, att *äfven* judarne måste vara menade, ehuru vårt yttrande gäller hvarje kristendomens förnekare och således äfven afser dem, som skulle vilja ställa sig helt och hållet utom hvarje kyrka – ett fall, som vi dagligen hafva för ögonen in praxi, fastän man ej ännu öppet yrkat berättigandet dertill.

30

Mot förf:s påstående, att judiska religionen skulle innehålla samma moralbud som den kristna, sätta vi endast det obestridda faktum, att budet »älska din nästa såsom dig sjelf», som utgör summan af den kristna sedeläran, äfven uteslutande tillhör den kristna religionen. Judarne måste deremot enligt skriftens lära anse sig såsom Guds utvalda folk, emot hvilket alla andra religionsbekännare äro rättslöse. Såsom juden anser det rättmätigaste i verlden, att Kanaans inbyggare fordorm utrotades, för att åt Israels slägte lemna plats, der mjölk och honung flöt, så förhåller sig ännu i denna dag med den rättrogna judens åsigter af sina förbindelser till kristendomens bekännare. Han betraktar sitt vistande bland dessa och sin tvungna lydnad under deras öfverhet såsom ett Guds straff, uppå hvars upphörande han hoppas, och vet, att den Messias, han väntar, skall befria honom ifrån detta ok, ja göra sitt folk till herre öfver alla dess fiender.

40

Det är genom denna *uteslutande* lära, som juden sjelf ställer sig utom den religiösa toleransen och gör sig sjelf till en blott af våldet bunden undersåte i den stat, der han lefver. Han kan aldrig erkänna dess styrelse i förhållande till sig för annat än provisorisk. Han tror ej på dess förnuftighet, erkänner ej att den är af Gudi – annorlunda än såsom ett genom hans folks synder för honom nödvändigt ondt. Skulle han också lefva i ett samhälle, der styrelsens representanter tillhöra hans egen tro, och han anse densamma såsom en af Gudi

50